

Bouwstenen voor het leren over Leefbaarheid en Veiligheid

Inventarisatie van vraag- en aanbod ten behoeve van het
Leernetwerk Interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid

11 februari 2021

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Colofon

Auteurs: Daan de Bruijn (Movisie), Matthijs Uyterlinde (Platform31),
Mirjam Fokkema (Platform31), Shahrzad Nourozi (Movisie),

Met medewerking van: Lou Repetur (Movisie), Ruben Bouwman (Platform31), Merel Ooms
(Platform31)

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1 Inleiding.....	7
1.1 Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid	7
1.2 Definitie en doelgroepen van het leernetwerk	8
1.3 Projectdoel	8
1.4 Werkwijze.....	8
2 Inventarisatie van aanbod, vraag en leerbehoefte.....	10
2.1 Reflectie op aanbod van leertrajecten (of activiteiten)	10
2.2 Reflectie op verzamelde leervragen	11
2.3 Reflectie op verzamelde kennis over leerbehoeften van doelgroepen.....	12
3 Witte vlekken in het leeraanbod	14
3.1 Inhoudelijke lacunes	14
3.2 Lacunes in het organiseren van leren	16
4 Aanbevelingen voor de opzet van het Leernetwerk.....	17
4.1 Doelen en uitgangspunten van het Leernetwerk	17
4.2 Organisatie en functies van het Leernetwerk	18
4.3 Advies voor de implementatie van het Leernetwerk.....	19
4.4 Tot slot	20
Bijlage 1: Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid.....	21
Bijlage 2: Overzicht bestaand leeraanbod	22
Bijlage 3: Voorstel voor leernetwerk	23
Bijlage 4: Geraadpleegde stakeholders.....	24

Samenvatting

Begin 2020 nam het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) het initiatief voor het interbestuurlijk programma Leefbaarheid en Veiligheid. Dit programma is gericht op het verbeteren van de leefbaarheid in gebieden waar sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven. Onderdeel van dit programma is de opzet van een leernetwerk, gericht op bestuurders, beleidsmakers, professionals en bewoners die wonen in of werken in en aan wijken en buurten met leefbaarheids- en veiligheidsopgaven.

Inventarisatie van vraag en aanbod

Waar moet dit leernetwerk zich op richten en hoe moet het leren worden georganiseerd? In opdracht van BZK inventariseerden Movisie en Platform31, in samenwerking met het LPB en LSA Bewoners, vraag en aanbod. Naast het in kaart brengen van het kennis- en leeraanbod van kenniscentra, is in een iteratief en interactief proces de leerbehoefte opgehaald van de uiteenlopende doelgroepen. De oogst is gebundeld in drie bijlagen:

1. *Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid*: een bundeling van gebiedsgerichte leervragen van bestuurders, beleidsmakers, wijkprofessionals en bewoners op alle relevante aspecten van leefbaarheid en veiligheid.
2. *Overzicht van bestaande leeractiviteiten* rond de gebiedsgerichte aanpak van leefbaarheid en veiligheid.
3. *Advies voor de opzet van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid*.

De inventarisatie reikt zeven prioritaire leervragen aan. Dit zijn de meest pregnante en actuele leefbaarheids- en veiligheidsopgaven in wijken en buurten. In deze zeven rode draden komen verschillende domeinen, schaalniveaus en doelgroepen samen. De inventarisatie maakt echter duidelijk dat leren in de huidige praktijk hoofdzakelijk binnen het eigen domein en/of het eigen netwerk plaatsvindt. De noodzaak om domeindoorsnijdend samen te werken groeit, maar integraal leren en samenwerken komt nog beperkt van de grond. Dit vraagt om nieuwe werkwijzen en vormen van leren: tussen beleid en samenleving, tussen disciplines en schaalniveaus ('verticaal' leren)

Voorstel uitwerking van het Leernetwerk Leefbaarheid en veiligheid

Op basis van de inventarisatie van vraag en aanbod is een analyse van witte vlekken uitgevoerd, die in het Leernetwerk kunnen worden uitgediept. Vijf onderwerpen vragen om verdiepend en vernieuwend aanbod, dat erop gericht is onderling leren en kennisdeling te stimuleren:

- *Hoe organiseer je een wijkaanpak met slag- en interventiekracht op lange termijn?* Vraagstukken op wijk- en buurtniveau zijn veelal hardnekkig en complex. Ze vragen om een nauwe meerjarige samenwerking tussen overheden, bewoners en maatschappelijk middenveld. Hoe organiseer je dat?
- *Vertrouwen in instituties en in elkaar: werken aan verbinding in de wijk.* Wat kunnen overheden doen om het vertrouwen herstellen? En hoe kunnen wijkprofessionals, actieve bewoners en beleidsmakers polarisatie en spanningen tussen groepen in de wijk verkleinen? Hoe kan het stimuleren van zeggenschap en eigenaarschap van bewoners (collectieven) bijdragen aan verbinding en vertrouwen?
- *Gemengde wijken: diversiteit, segregatie en inclusie.* Lange tijd werd het mengen van woningentypen en bewoners (groepen) als middel gezien om wijken te verbeteren. De afgelopen jaren kregen veel buurten te maken met een instroom van kwetsbare bewoners en met 'superdiversiteit'. Wat betekent het streven naar inclusieve wijken in de praktijk? Hoe maken we wijken waar iedereen zich welkom voelt?
- *Integraal preventief signaleren voor een veilige en leefbare wijk.* Vraagstukken op het snijvlak van zorg en veiligheid vereisen steeds vaker een gecombineerde aanpak van preventie en repressie.

Hoe en met welke partijen kan het versterken van de sociale basis in wijken hand in hand gaan met sociale herovering?

- *Wijkgericht werken aan sociale stijging.* De sociaal-economische effecten van de coronacrisis zorgen voor extra urgentie om wijkvernieuwing te benutten om de ontplooiingskansen van bewoners te vergroten. Wat vraagt dit van de samenwerking tussen overheden, scholen, bedrijven en sociaal ondernemers?

Voor de ontwikkeling van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid wordt voorgesteld een coördinatieteam onder te brengen bij [WijkWijzer](#): het online Kennisplatform Leefbaarheid en Veiligheid. Dit coördinatieteam draagt niet alleen zorg voor het matchen van leer- en kennisvragen van doelgroepen van het leernetwerk met het bestaande aanbod maar ondersteunt ook bij nieuw te ontwikkelen leeraanbod. Een mogelijke derde functie is het zelf ontwikkelen en opzetten van leeractiviteiten van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid.

1 Inleiding

In oktober 2019 en maart 2020 informeerde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Tweede Kamer over de voortgang van het Interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid.¹ Dit programma is gericht op verbetering van de leefbaarheid in gebieden waar sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven (en kansen) op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. Het programma wordt uitgewerkt langs twee samenhangende sporen:

1. Een verkenning en – waar mogelijk – benutting van integrale ontwikkelingsmogelijkheden in 16 grotere stedelijke vernieuwingsgebieden.
2. Een verkenning en beproeving van gebiedsgerichte handelingsperspectieven voor alle gemeenten en hun partners die zich bezighouden met wijkaanpak en wijkgericht werken.

1.1 Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid

Onderdeel van het tweede spoor is de opzet van een leernetwerk, gericht op alle Nederlandse gemeenten die te maken hebben met gebieden waar sprake is van een cumulatie van stedelijke problematiek. Bij de ontwikkeling van dit leernetwerk staat de kennis- en leerbehoefte van gebruikers (beleidsmakers, wijkprofessionals en bewoners) centraal.

De eerste stap om te komen tot de opzet van dit leernetwerk is een **inventarisatie van vraag en aanbod**, uitgevoerd door *Movisie* en *Platform31*, in samenwerking met *LPB* en *LSA Bewoners*. Enerzijds was de inventarisatie gericht op het in beeld brengen de vraagzijde (de kennisbehoefte en leervragen van de doelgroepen van het leernetwerk) en anderzijds op de aanbodzijde: over welke kennis en expertise beschikken kennisorganisaties actief op dit terrein en welke bestaande lerende praktijken of netwerken zijn er? Hierbij is zowel gekeken naar partijen die betrokken zijn bij de totstandkoming van deze leeragenda, als daarbuiten.

Parallel aan de uitvoering van de vraaginventarisatie, gingen in de zomer van 2020 twee projecten van start die deel uitmaken van het nieuw te ontwikkelen **Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid**: een project over buurtbouwers (uitgevoerd door LSA Bewoners) en een project over het ontwikkelen van buurtagenda's en wijkprofielen (uitgevoerd door Platform31 en Movisie). Tevens ontwikkelen de samenwerkende kennisorganisaties het online kennisplatform *WijkWijzer: Het platform voor leefbare en veilige wijken*, dat in januari 2021 is gelanceerd.

---

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/10/28/kamerbrief-gebiedsgerichte-aanpak-leefbaarheid-en-veiligheid>
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/03/31/kamerbrief-voortgang-programma-leefbaarheid-en-veiligheid>

1.2 Definitie en doelgroepen van het leernetwerk

Tijdens de inventarisatie hebben Movisie en Platform31 de volgende definitie gehanteerd van het te ontwikkelen leernetwerk voor het programma Leefbaarheid en Veiligheid:

Een netwerk waarin (vertegenwoordigers van) Nederlandse gemeenten, samenwerkingspartners in wijken en buurten en (actieve) bewoners met en van elkaar leren en kennis uitwisselen over de gebiedsgerichte aanpak van vraagstukken op het terrein van leefbaarheid en veiligheid.

Het leernetwerk is in het bijzonder gericht op alle Nederlandse gemeenten die te maken hebben met gebieden waar sprake is van een cumulatie van stedelijke problematiek. Het leernetwerk heeft tot doel om ondersteuning te bieden bij de uitwisseling van kennis- en ervaringen rond de gebiedsgerichte aanpak van vraagstukken op het terrein van leefbaarheid en veiligheid.

De primaire doelgroep van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid bestaat uit **beleidsmakers, (wijk)professionals** en **bewoners**. Daarnaast vormen **bestuurders** een doelgroep, niet alleen omwille van bestuurlijke dekking en commitment bij een lokale gebiedsgerichte aanpak, maar ook voor het borgen van inzet, tijd en capaciteit. Voor bestuurders, beleidsmakers en professionals geldt dat ze werkzaam kunnen zijn bij gemeenten, bij maatschappelijke organisaties zoals woningcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties, politie en onderwijsinstellingen, of betrokken zijn bij verenigingen of initiatieven in een wijk of buurt. De doelgroep bewoners omvat zowel actieve bewoners die betrokken zijn bij beleidsontwikkeling, als bewonerscollectieven en bottom-up initiatieven.

1.3 Projectdoel

Het beoogde projectresultaat van de inventarisatie van vraag en aanbod is:

- a. Inzicht bieden in **bestaande leeractiviteiten** rondom de thema's en vraagstukken die het leernetwerk leefbaarheid en veiligheid bestrijken.
- b. Opstellen van een **Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid** op basis van de aanscherping en verrijking van leer- en kennisvragen van verschillende doelgroepen en inzicht in belangrijkste onderwerpen waar de onderdelen van het leernetwerk zich op zouden moeten richten.
- c. Voorstel voor de **gewenste vorm van het leernetwerk** (leren met wie, waar en hoe) en de interesse (verschillende onderdelen van) het Leernetwerk.
- d. **Netwerkvorming** ten behoeve van de werving van deelnemers aan (onderdelen van) het Leernetwerk.

1.4 Werkwijze

De inventarisatie van vraag en aanbod voor het voorgestelde leernetwerk is stapsgewijs uitgevoerd:

1. **Inventarisatie expertise en ervaring consortiumpartners.** In de zomer is per organisatie een overzicht gemaakt van relevante projecten en activiteiten, aangevuld met een analyse van strategische notities en documenten en een consultatie van inhoudelijke experts op deelthema's van leefbaarheid en veiligheid, gericht op het identificeren van eventuele witte vlekken en verdiepvragen. Deze stap resulteerde (in oktober) in de eerste conceptversie van de *Leeragenda leefbaarheid en veiligheid* en een schetsmatig plan van aanpak voor de ontwikkeling van het leernetwerk.

- 2. Inventarisatie expertise en leeraanbod externe partijen.** In september is een uitvraag gestart om inzicht te krijgen in het aanbod aan leeractiviteiten van andere kenniscentra en -organisaties, hoger onderwijs en marktpartijen als onderzoeks- en adviesbureaus. Deze uitvraag is gedaan via een online survey, die via de 'sneeuwbalmethode' is uitgezet in het netwerk van Platform31 en Movisie. Zo is de vragenlijst verspreid onder marktpartners van Platform31, de M50 (middelgrote gemeenten), het Platform Stad en Wijk (lectoren), de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken en de Ella Vogelaaracademie – steeds met het verzoek om de link naar de vragenlijst te delen binnen het eigen netwerk. Dit heeft in totaal meer dan 100 reacties opgeleverd (zie bijlage 4). Tevens zijn hierbij kennis- en leervragen opgehaald.
- 3. Toetsing en verrijking kennis- en leerbehoefte.** In oktober is gestart met consultatierondes met diverse stakeholders die de verschillende doelgroepen vertegenwoordigen, met als doel de concept-leeragenda te toetsen en te verrijken en inzicht te krijgen in de leerbehoefte van de diverse doelgroepen. De kennis- en leerbehoefte van doelgroepen is op verschillende manieren opgehaald, waarbij veelal pragmatisch is ingespeeld op mogelijkheden om op korte termijn in gesprek te gaan (zie bijlage 4):
- a. **Aansluiten bij (online) overleggen van stakeholdernetwerken,** waarbij agendaruimte is verkregen om de aanleiding en voorgestelde opzet van het leernetwerken te presenteren en de inhoud van de concept-leeragenda te toetsen en verrijken (soms met behulp van Mentimeter). Via een online survey is deelnemers de mogelijkheid geboden om ook naderhand input te leveren. In enkele gevallen hebben partijen een bijeenkomst met leden/achterban georganiseerd om input te leveren aan de leeragenda (o.a. LSA Bewoners en Krachtproef).
  - b. **Individuele gesprekken met coördinatoren/vertegenwoordigers van stakeholdernetwerken,** waarbij de concept-leeragenda is toegelicht en gevraagd is om mondeling of schriftelijk reacties en aanvullingen te geven. In sommige gevallen is hierbij ook de achterban geraadpleegd.
  - c. **Vraagstelling in evaluaties van online bijeenkomsten;** hierbij is in de evaluatie van bijeenkomsten gelieerd aan het programma Leefbaarheid en veiligheid een vraag opgenomen over welke vraagstukken in elk geval aandacht verdienen in het toekomstige leernetwerk.
- 4. Opstelling van de Leeragenda (concept) en het voorstel voor de opzet van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid (concept).** De Leeragenda is opgebouwd in een thematische structuur, die aansluit bij andere onderdelen van het Interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen inhoudelijke vraagstukken (geordend langs thema's die voortbouwen voort de 'leefvelden' van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid) en procesmatige vraagstukken.

Ten behoeve van netwerkvorming, tot slot, zijn de genoemde contacten met stakeholders en/of vertegenwoordigers van de verschillende doelgroepen benut om interesse te wekken voor toekomstig te organiseren activiteiten van het leernetwerk.

2 Inventarisatie van aanbod, vraag en leerbehoefte

2.1 Reflectie op aanbod van leertrajecten (of activiteiten)

De oogst van inventarisatie van het kennis- en leeraanbod van kennisorganisaties (waaronder de bij deze inventarisatie betrokken organisaties), onderwijsinstellingen, brancheorganisaties, overheden en marktpartijen is opgenomen in bijlage 2.

Hoewel de inventarisatie een breed palet aan onderwerpen bestrijkt, is primair gekeken naar leertrajecten die gericht zijn op een wijk- of burgergerichte werkwijzen. Leertrajecten toegespitst op het individuele niveau (bijvoorbeeld verslavingszorg) of op specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld langdurig werklozen, kinderen met een taalachterstand) zonder buurt- of gebiedsgerichte component, zijn niet meegenomen. Daarnaast was de inventarisatie toegespitst op leertrajecten gericht op gezamenlijk leren en kennisdelen met wijkprofessionals, bewoners, beleidsmakers en bestuurders. Bestaand aanbod aan cursussen, opleidingen en trainingen gericht op kennisoverdracht via min of meer gestandaardiseerde leerprogramma's is buiten beschouwing gelaten.

Deze inventarisatie levert de volgende inzichten op:

- Door beleidsmakers, wijkprofessionals en (actieve) bewoners wordt op veel plekken kennis gedeeld en geleerd, maar hoofdzakelijk binnen het eigen domein of de eigen sector. Leren en kennisdeling vindt plaats via bestaande netwerken, vak- en beroepsverenigingen, belangen- en brancheorganisaties. Het G40 Stedennetwerk (in themagroepen), het LPB, LSA bewoners en Krachtproef zijn hier voorbeelden van.
- Op bestuurlijk niveau wordt binnen de G4 en het G40 Stedennetwerk kennisdeling gefaciliteerd, daarnaast bestaan er enkele vakinhoudelijke bestuurdersnetwerken (zoals het Forum voor Stedelijke Vernieuwing en de vereniging van directeuren Sociaal Domein) waarin kennis en ervaringen worden uitgewisseld.
- In de praktijk worden allerlei verschillende, op elkaar lijkende termen gehanteerd om een leertraject of lerend netwerk te benoemen, zoals: leergemeenschap, Living labs, Community of practice, kenniswerkplaats, etc. In het dagelijks spraakgebruik worden de termen vrij losjes door elkaar gebruikt en niet voor alle begrippen bestaan eenduidige definities (zie bijlage 3).
- Het bestaande leeraanbod vanuit netwerken van vak- en beroepsverenigingen, belangen- en brancheorganisaties voorziet voor een groot deel in het aanbod van leren op landelijk en deels regionaal niveau. Het betreft hier echter voornamelijk leren met vakgenoten of andere actieve bewoners en voornamelijk op hetzelfde niveau – *horizontaal leren* dus.
- Landelijke kennisorganisaties (zoals Platform31, Movisie, het CCV, KIS en Pharos) en hbo-instellingen (bijvoorbeeld het Platform Stad en Wijk) faciliteren op een aantal thema's van de leeragenda lokale lerende praktijken of leernetwerken waarbij tussen disciplines en tussen niveaus wordt geleerd, kennis gedeeld en/of ontwikkeld. Bij deze vormen van *verticaal leren* worden verbindingen gelegd tussen onderzoek, kennis en expertise op landelijk niveau en de lokale de beleids- en uitvoeringspraktijk van gemeenten, maatschappelijke organisaties en bewonerscollectieven.
- Op regionaal en soms op lokaal niveau bestaan er leer- en kennisinfrastructuren waarin onderzoek, onderwijs, beleid en praktijk met elkaar samenwerken, bijvoorbeeld in de werkplaatsen sociaal domein of de academische werkplaatsen. Deze zijn hoofdzakelijk binnen, en niet tussen domeinen georganiseerd.

- In het bestaande aanbod aan leernetwerken bestaat niet op alle inhoudelijke thema's aandacht voor gebiedsgerichte aspecten. Deels komt dit doordat de buurt voor alle thematische vraagstukken weliswaar de vindplaats is van opgaven, maar dat gangbare werkwijzen niet altijd een gebiedsgerichte invalshoek hanteren. Zo is het leren over de gebiedsgerichte (en domein overstijgende) aanpak van vraagstukken rond wonen, zorg en veiligheid sterker ontwikkeld dan op het terrein van onderwijs en het stimuleren van participatie op de arbeidsmarkt. De groeiende beleidsaandacht voor de gebiedsgerichte aanpak van onderwijsachterstanden (in het kielzog van het NPRZ) is nog nauwelijks vertaald in leeraanbod.

2.2 Reflectie op verzamelde leervragen

Bijlage 1 bevat de *Leeragenda Leefbaarheid en veiligheid* – het resultaat van een interactief en iteratief proces waarin de leervragen in diverse consultatierondes zijn aangevuld, aangescherpt en geprioriteerd. Bij ieder vraagstuk is weergegeven voor welke doelgroep(en) dit vraagstuk relevant is en van welke partij(en) het vraagstuk afkomstig is. Ook zijn bij elk vraagstuk een of meer concrete leervragen opgenomen.

Bij de ordening en prioritering van opgehaalde leervragen is het perspectief van een buurt- of wijkgerichte aanpak centraal gesteld: in hoeverre vraagt deze opgave om gebiedsgerichte interventie of samenwerking? Vragen die zich primair toespitsen op het individuele niveau (bijvoorbeeld verslavingszorg) en vragen die alleen bovenlokaal (met stedelijke, regionale of landelijke maatregelen) effectief kunnen worden aangepakt, zijn buiten beschouwing gelaten. Benadrukt moet worden dat deze Leeragenda een momentopname is; ervaringskennis en voortschrijdend inzicht over wijkgerichte werkwijzen zal nieuwe leervragen doen ontstaan.

De Leeragenda laat zich samenvatten in zeven prioritaire vraagstukken waarin de meest pregnante actuele leefbaarheids- en veiligheidsopgaven in wijken en buurten samenkomen (zie tabel 2.1). Deze vraagstukken kwamen bij het overgrote deel van de doelgroepconsultaties aan de orde; derhalve kunnen ze worden opgevat als rode draden in de leerbehoefte van de vier onderscheiden doelgroepen. In deze vraagstukken komen verschillende domeinen, schaalniveaus en doelgroepen samen. Deels wordt rondom deze vraagstukken al onderling geleerd en kennis gedeeld, maar niet op alle aspecten.

Tabel 2.1: Prioritaire vraagstukken uit de Leeragenda

Vraagstuk	Doelgroep (voor wie?)
1. Wat zijn werkzame elementen in het versterken van de leefbaarheid en veiligheid van wijken of buurten en hoe brengen we die in de praktijk?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals
2. Hoe kan groeiende tweedeling en segregatie binnen steden worden teruggedrongen en de kanselijkheid van bewoners worden vergroot?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals
3. Hoe versterk je de sociale draagkracht van een buurt?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners
4. Hoe realiseer je een integrale gebiedsgerichte aanpak waarin preventie en repressie samenkomen?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners
5. Hoe herstellen we het vertrouwen van bewoners in instituties en creëren we verbinding in de wijk?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners
6. Hoe versterk je de gemeenschapskracht in de buurt, zodat bewoners als partner samenwerken aan wijkverbetering?	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners
7. Wat is het effect van Corona op leefbaarheidsopgaven in kwetsbare wijken en hoe kunnen deze worden beperkt?	Bestuur, beleid, Wijkprofessionals

Deze zeven prioritaire vraagstukken zijn in de Leeragenda (bijlage 1) langs twee lijnen meer specifiek en concreet uitgewerkt: per inhoudelijk thema ('wat moet ik doen?' en 'hoe moet ik dat doen?') en in procesmatige vragen ('hoe organiseer ik het?'). De inhoudelijke thema-indeling is gebaseerd op de leefvelden van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ), aangevuld met vraagstukken rond de energietransitie en verduurzaming. Voor de procesmatige vraagstukken is in de Leeragenda een driedeling gekozen: ten eerste vraagstukken rond participatie van betrokkenheid van bewoners, ten tweede vraagstukken rond gebieds- en opgavegericht werken en ten derde de stapsgewijze opbouw van een wijkgerichte aanpak. Deze structuur stemt overeen met de indeling van de kennisbank ('Verdieping') van het online kennisplatform [WijkWijzer](#).

De inventarisatie van leervragen levert de volgende inzichten op:

- Voor vrijwel alle leervragen geldt dat ze meerdere inhoudelijke en procesmatige thema's raken. Zo zien we veel leervragen op het snijvlak van de domeinen wonen en zorg, van wonen en fysieke wijkvernieuwing, van zorg en veiligheid en van wonen, duurzaamheid en burgerparticipatie. Rond onderwijs en werk worden domeindoorsnijdende vraagstukken daarentegen minder vaak opgeworpen.
- Naast leervragen over inhoudelijke vraagstukken (bijvoorbeeld hoe werk ik aan een gemengde wijk of aan een effectieve aanpak van schuldenproblematiek) zijn veel leervragen gericht op het leren van bestaande of elders ontwikkelde en/of toegepaste werkwijzen. De leerbehoefte omvat zowel de inhoudelijke aanpak als de organisatie en samenwerking rond het vraagstuk.
- Niet op alle vraagstukken bestaat aandacht voor gebiedsgerichte werkwijzen, maar zijn er wel kennis- en leertrajecten over methoden of interventies op individueel niveau of voor specifieke doelgroepen. Dit impliceert echter niet dat hiermee de kous af is. Mogelijk liggen er juist kansen in nieuwe gebiedsgerichte en/of domein overstijgende concepten en werkwijzen waarbij individuele interventies gekoppeld worden aan gebiedsgerichte maatregelen (denk aan de potentiële rol van scholen bij vroegsignalering en aan de inzet van instrumenten als de Leerwerkakkoorden van het NPRZ).
- Verschillende vraagstukken leggen conflicterende belangen en verwachtingen bloot. Zo openbaren zich bij veel thema's een spanningsveld tussen *top-down* ingezet beleid versus de *bottom-up* belangen van bewoners, en de verwachtingen van inzet over en weer. Wellicht is dit het sterkst zichtbaar bij het procesthema 'participatie en betrokkenheid'. Beleidsmakers zoeken soms naar het beheersbaar maken van bewonersinvloed, terwijl bewoners (collectieven) zoeken naar mogelijkheden en instrumenten om meer eigenaarschap en zeggenschap te verkrijgen over hun directe woonomgeving. Het is belangrijk dat kennis- en leeraanbod erop is gericht om de beide werelden beter met elkaar te verbinden.

2.3 Reflectie op verzamelde kennis over leerbehoeften van doelgroepen

Voor de opzet van een leernetwerk is eveneens verkend welke leerbehoeften er bestaan onder de verschillende doelgroepen (zie bijlage 3). Over het algemeen blijkt de leerbehoefte onder doelgroepen zeer divers, zowel als het gaat om vormen van leren als om het schaalniveau waarop men wil leren: (inter)nationaal, regionaal, gemeentelijk en in de eigen wijk leren. Per doelgroep rijst het volgende beeld op:

Leerbehoefte beleidsmakers (gemeenten, woningcorporaties, maatschappelijke organisaties)

- Men wil overwegend graag op regionaal niveau kennis uit wil wisselen. Wat doen andere gemeenten binnen de regio? Dat sluit aan op de schaal waarop veel vraagstukken (zoals huisvesting) geregeld zijn.

- Ook is er op beleidsniveau interesse in ervaringen en werkwijzen van gemeenten die kampen met vergelijkbare vraagstukken en opgaven (bijvoorbeeld kennisuitwisseling tussen studentensteden).
- Daarnaast is er behoefte om rond concrete opgaves vanuit meerdere disciplines samen te leren in regionale en/of lokale trajecten met collega's en partners waarmee men daadwerkelijk samenwerkt (bijvoorbeeld in gebiedscoalities), of om te leren van praktijkervaringen andere gemeenten die gelijk zijn qua omvang of problematiek (intervisie).
- Binnen de eigen (gemeentelijk) organisatie bestaat behoefte om intern leren te organiseren, tussen verschillende domeinen. Ook is benoemd dat leren met de stad (bijv. via stadlabs en de inzet van stadsmakers) een wenselijke manier is om op lokaal niveau met elkaar te leren.
- Tot slot is er behoefte om het leren online te organiseren en uit te wisselen via digitale communities.

Leerbehoefte (wijk)professionals

- Men leert graag van landelijke *best practices*: inspirerende verhalen van plekken waar iets goed is gelukt of juist leren van projecten die niet goed lopen. Dit kan ook met behulp van een matchmaker die je koppelt aan goede voorbeelden (dit is eerder gedaan). Het ontsluiten van bestaande kennis staat voorop, het hoeft niet per se vernieuwend te zijn. Trainingen zijn ook een vorm om ervaringen rond *best practices* te delen.
- Men wil graag al doende (praktijkgericht) leren, of op basis van onderzoek leren hoe resultaten en aanbevelingen in de praktijk kunnen worden toegepast. Zij geven een voorkeur aan interactieve vormen: in kleine groepen, inspirerend, bijvoorbeeld door middel van actiegericht onderzoek. Er zijn daarbij verschillende behoeftes variërend van op uitvoerend niveau casussen aanpakken tot lokaal samen leren van goede voorbeelden uit het land en intervisie in lokale integrale gebiedsteams met hulp/begeleiding van externe deskundigheid.
- Er is interesse om in klein verband kennis te delen op basis van intervisie, met gelijkgestemden. Er is een wens voor landelijke leerkringen, leernetwerken binnen de eigen organisatie zijn mogelijk nog moeilijker te realiseren. Het onderling bespreken en leren van elkaars werkpraktijken een vorm van leren is die goed aansluit bij hun behoeftes.
- Samen met bewoners leren. Daarom belangrijk om ook vormen te kiezen die bewoners leuk vinden, zoals een wijkclub en niet te langdurige trajecten.
- Het huidige aanbod van zowel LSA Bewoners als Krachtproef voorziet al goed in hun leerbehoefte maar daarnaast blijkt er ook behoefte aan het lokaal of regionaal leren met andere partijen in een netwerk, bijvoorbeeld als 'team' binnen de wijk van samenwerkingspartners (zowel formele partners als bewonersorganisaties), leren samen met, of juist ván mensen uit de wijk(en) rondom thema's of een concreet vraagstuk.

Leerbehoefte actieve bewoners

- Uitwisseling van ervaringen (leren van elkaar) en leren van *best practices* (excursies andere wijken en leren van elkaar, locatiebezoek etc.) wordt met name gewaardeerd indien dit leidt tot grondige kennisuitwisseling en intervisie. Op regionaal en landelijk niveau mag dit meer ad hoc en/of eenmalig zijn.
- Lokaal leren, samen met andere bewoners (collectieven), ambtenaren en andere partijen rond gemeenschappelijke vraagstukken; voor bewoners en buurtmakers is dit vooral waardevol in combinatie met netwerkvorming, ontwikkelen en mobiliseren, of met het ontwikkelen van ideeën of plannen.
- Actieve bewoners hebben behoefte aan toegang tot en/of gebruik van specifieke kennis of expertise. Mede vanwege hun beperkte middelen, hebben ze vaak weinig beschikking over dergelijke expertise.
- De inzet van ervaringsdeskundigen in leertrajecten wordt gewaardeerd.
- Er is interesse in eenmalige sessies met een laagdrempelige instap, zoals masterclasses. Vaak vormen deze een opstap om verder te leren, bijvoorbeeld in groepen of om in contact te komen met andere initiatieven.

3 Witte vlekken in het leeraanbod

Voor welke actuele inhoudelijke vragen is er nog geen, of slechts een beperkt of fragmentarisch aanbod? Op basis van de inventarisatie van vraag en aanbod is een analyse van witte vlekken uitgevoerd die in het Leernetwerk kunnen worden uitgediept. Deze hebben enerzijds te maken met de inhoud (waarover wil men leren?) en anderzijds met de wijze van organiseren van het leren (hoe wil men leren?).

3.1 Inhoudelijke lacunes

Hieronder volgt een zestal inhoudelijke witte vlekken (vraagstukken waarover geleerd kan worden), die in het toekomstige Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid nader kunnen worden uitgediept. Deze witte vlekken vertonen sterke raakvlakken met de prioritaire vraagstukken uit de Leeragenda. Twee van de zeven prioritaire vraagstukken komen niet direct, maar wel indirect terug als lacune. Het versterken van gemeenschapskracht is geen eigenstandige witte vlek in het leren maar een vraagstuk dat ingebed dient te worden in elk nieuw uit te werken leeraanbod. En de impact van de coronacrisis op leefbaarheidsopgaven werkt door in de inhoudelijke lacunes 2, 3, 4 en 5.

We signaleren een vijftal inhoudelijke lacunes waarop momenteel beperkt leeraanbod voorhanden is, en een zesde vraagstuk waarop leeraanbod op moment van schrijven volop in ontwikkeling lijkt:

- 1. Hoe organiseer je een wijkaanpak met slag- en interventiekracht op lange termijn?** Veel vraagstukken op wijk- en buurtniveau zijn hardnekkig en vragen om een meerjarige samenwerking (liever 10 of 20 dan 4 jaar) tussen overheid, maatschappelijk middenveld en bewoners. Hoe kom je tot een gezamenlijke agenda die zowel *top-down* (vanuit beleid) als *bottom-up* (door bewoners) gedragen wordt? Hoe zorg je voor perspectief en visie zodat partijen zich langdurig committeren? Hoe bundel je geldstromen en borg je de aanpak op lange termijn? Hoe stel je doelen en hoe zorg je dat je op koers blijft? Hoe organiseer je slag- en interventiekracht op lange termijn? Naast allerlei vraagstukken gericht op domein en sector overstijgend samenwerken aan concrete opgaven op wijk- en buurtniveau (binnen de gemeente en tussen gemeente en andere partners), leverde de vraaginventarisatie allerlei leervragen op die betrekking hebben op het monitoren van voortgang als gevolg van ingezette interventies, maar ook leervragen over het de kwalitatieve effecten van leefbaarheidsinterventies en bewonersinitiatieven.
- 2. Vertrouwen in instituties en in elkaar: werken aan verbinding in de wijk.** Juist in kwetsbare wijken manifesteert zich de groeiende kloof tussen overheid en burger; mede als gevolg van een beleidsvacuüm waarin het Rijk, woningcorporaties en gemeenten jarenlang weinig aandacht hadden voor de leefbaarheid en veiligheid in kwetsbare wijken. Politiek en beleid verwachtten veel van de participatiesamenleving, maar veel bewoners voelden zich in de steek gelaten. In wijken met een mix aan bewoners met diverse achtergronden en problematieken zien we de toename van wij-zij denken, die ook landelijk waarneembaar is. Juist deze wijken herbergen politieke afhakers, terwijl de aanhang van populistische partijen groeit. Dit uit zich in spanningen tussen groepen met verschillende etnische en/of religieuze achtergronden of in weerstand tegen bijvoorbeeld bewoners met een psychische kwetsbaarheid. Hoe kan bestaande kennis en expertise over de aanpak van polarisatie en het creëren van verbinding beter worden benut door beleidsmakers en professionals in wijken? Hoe kunnen gemeenten samen met wijkprofessionals het vertrouwen herstellen? En hoe kunnen wijkprofessionals, actieve bewoners, beleidsmakers en bestuurders samen polarisatie en spanningen tussen groepen in de wijk verkleinen?

- 3. Gemengde wijken: diversiteit, segregatie en inclusie.** De gemengde wijk was tijdens de vorige golf van stedelijke vernieuwing (tot circa 2012) een dominant beleidsdoel. Sindsdien veranderde de beleidscontext zowel in het ruimtelijk (herziening Woningwet) als sociale domein (decentralisaties) echter ingrijpend. Woningcorporaties moesten terug naar hun kerntaak, terwijl corporatiewijken te maken kregen met een toenemende instroom van kwetsbare huurders met een zorgbehoefte. Bij gemeenten, corporaties en zorgorganisaties prijken Weer Thuis (instroom BW, MO en ggz) en Langer thuis (vergrijzing) hoog op de agenda. Tegelijkertijd kent het maatschappelijke debat over segregatie en inclusie van nieuwe inzichten: de tweedeling autochtoon-allochtoon maakte plaats voor een superdiverse samenleving, integratie en inclusie gaat ook over zorgbehoefte, over gender, etc. Zowel voor beleid als uitvoeringspraktijk roept dit tal van kennis- en handelingsvragen op. Wat betekent het streven naar inclusieve wijken in de praktijk? Hoe maken we wijken waar iedereen zich welkom voelt? Hoe realiseer je een passende sociale basis? De domeinen wonen, zorg, hulpverlening en veiligheid komen hier samen.
- 4. Integraal preventief signaleren voor een veilige en leefbare wijk.** De cumulatie van sociale problematiek die zich in veel kwetsbare wijken manifesteert – zowel achter de voordeur als in het publieke domein (onveiligheid, ondermijning) – vraagt om allerlei vormen van sector- en professie-overschrijdende signalering en interventie. Zowel op beleids- als uitvoerend niveau (sociale wijkteams) nam de afgelopen jaren de verkokering toe. Vraagstukken op het snijvlak van zorg en veiligheid vereisen in de frontlinie echter juist een gecombineerde aanpak van preventie en repressie: van het preventief signaleren van zorgmijders tot het signaleren en melden van ongewenst en overlastgevend gedrag en van patronen die duiden op criminaliteit en ondermijning. Hoe kan het versterken van de sociale basis in wijken hand in hand gaan met sociale herovering? Wat vraagt dit van de samenwerking tussen maatschappelijke instellingen, professionals en bewoners?
- 5. Wijkgericht werken aan sociale stijging.** Wijkvernieuwing moet ten goede komen aan de toekomstkansen van bewoners. Vanuit dit streven zetten overheden en hun partners in op een gebiedsgerichte inzet om de maatschappelijke ontplooiingskansen van bewoners te vergroten. De sociaaleconomische effecten van de coronacrisis zorgen voor extra urgentie om in te zetten op sociale stijging. In het NPRZ (Rotterdam) zijn al arrangementen ontwikkeld zoals extra lessen op school en leerwerkakkoorden met werkgevers; andere gemeenten kijken hier met interesse naar. Naar verwachting zal de komende jaren breder worden gepioneerd worden met initiatieven gericht op gelijke kansen, betere schoolprestaties en de toeleiding van bewoners naar (betaald) werk. Zo zijn er hoge verwachtingen van nieuwe (tijdelijke) werkgelegenheid die de energietransitie in de wijk teweegbrengt. Wat vraagt de gemeenschappelijke inzet op sociale stijging van de samenwerking tussen gemeente, scholen, bedrijven en sociaal ondernemers? Hoe kunnen gemeentelijke diensten als onderwijs en SZW en het Rijk dit faciliteren?

Een mogelijke zesde inhoudelijke lacune betreft de **rol van corporaties op het terrein van leefbaarheid**. De corporatiesector was ten tijde van de stedelijke vernieuwing (ca 1995-2012) een drijvende kracht op het terrein van leefbaarheid. Corporaties investeerden volop in woningen, voorzieningen, sociaal beheer, in de publieke ruimte en het ondersteunen van wijkinitiatieven. De herziening van de Woningwet (2015) zorgde echter voor een terugtrekkende beweging: corporaties verlegden hun oriëntatie van de wijk naar het complex, van de huurders naar het vastgoedbeheer. Recent keren veel corporaties terug op hun schreden omdat de opgaven in corporatiewijken daarom vragen. Bij het werken aan leefbaarheid zoeken corporaties meer dan vroeger samenwerking op met gemeente, zorg, welzijn, politie en bewoners. Welke werkwijzen zijn nodig en welke ervaring wordt daarmee opgedaan? Zowel bij kenniscentra als bij koepelorganisatie Aedes krijgt dit thema momenteel (opnieuw) aandacht; verkend moet worden in hoeverre dit integrale handelingsperspectieven oplevert voor de opgaven in kwetsbare buurten.

2.2 Lacunes in het organiseren van leren

De uitgevoerde vraaginventarisatie laat zien dat er een aantal witte vlekken zijn als het gaat om het organiseren van het leren en kennisdelen rond de gebiedsgerichte aanpak van opgaves op het terrein van leefbaarheid en veiligheid.

- **Domein overstijgend leren.** Er wordt zowel door gemeenten als maatschappelijke partners vooral binnen de eigen sectoren en beleidsdomeinen geleerd; ook daarnaast zien we kennis- en leertrajecten waarin twee disciplines samenkomen maar dit spitst zich veelal toe op een vastomlijnd en concreet vraagstuk (bijvoorbeeld samenwerking wonen en zorg rond de instroom uit de MO, BW en GGZ; of de het 'meekoppelen' van andere opgaven bij de transitie naar aardgasvrije wijken). Echt integraal, domein overstijgend leren samenwerken krijgt nog beperkt aandacht, terwijl de noodzaak tot en behoefte aan samenwerking tussen sectoren echter groeiende is. Dit vraagt zowel op strategisch beleidsniveau, als op uitvoerend niveau om het experimenteren met nieuwe werkwijzen.
- **Verticaal leren.** Horizontaal leren – dat wil zeggen het leren tussen vakgenoten op beleids-, uitvoerings- of bestuurlijk niveau of tussen actieve bewoners – lijkt momenteel het meeste bediend te worden in het bestaande leeraanbod. Veel van de bestaande netwerken waarbinnen wordt geleerd zijn georganiseerd vanuit een domein of branche waarbinnen vaak aparte programma's voor bestuur, beleid en uitvoerders zijn. Er liggen kansen om meer en breder in te zetten op het organiseren van verticaal leren met name gebiedsgericht. Op lokaal niveau wordt er overigens wel meer verticaal geleerd en zijn inwoners ook vaak actief betrokken in lerende praktijken.
- **Uitwisseling tussen bestaande netwerken.** De meeste bestaande leertrajecten opereren binnen hun eigen silo, met eigen deelnemers en met een beperkte looptijd. Bij het einde van het traject gaan betrokkenen partijen over tot de orde van de dag. De vraag die hieruit voortkomt is hoe netwerkoverstijgend leren kan worden bevorderd en hoe kennis en de inzichten kunnen worden benut in andere sectoren en netwerken en welke bestaande netwerken hiertoe de meeste potentie hebben.

4 Aanbevelingen voor de opzet van het Leernetwerk

Het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid, dat op initiatief van het ministerie van BZK wordt ontwikkeld, heeft tot doel om ondersteuning te bieden bij het voorzien in actuele leerbehoeften rond de gebiedsgerichte aanpak van vraagstukken voor verschillende doelgroepen. Bijlage 3 bevat een voorstel voor de opzet en uitwerking van dit leernetwerk.

4.1 Doelen en uitgangspunten van het Leernetwerk

Op basis van gesprekken met het ministerie en de consultatie van uiteenlopende stakeholders, zijn de doelen van Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid als volgt geformuleerd:

1. Het Leernetwerk beoogt het onderling leren en kennisdelen tussen stakeholders of doelgroepen vanuit verschillende domeinen en sectoren te stimuleren, bevorderen en ondersteunen.
2. Het Leernetwerk spitst zich toe op het ondersteunen en bevorderen van een lerende aanpak over de grenzen van disciplines en sectororen heen. Domein overstijgend leren en het integraal aanpakken van vraagstukken moet bijdragen aan de ontwikkeling en toepassing van werkwijzen en methoden te komen die op lange termijn zorgen voor verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in buurten.
3. Het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid is praktijkgericht: het moet ertoe bijdragen dat de diverse doelgroepen, handelingsperspectieven ontwikkelen of krijgen aangereikt om de taaiere vraagstukken in hun dagelijkse praktijk (beter) aan te kunnen pakken.
4. Het Leernetwerk heeft als doel een netwerkomgeving te creëren waarbinnen diverse stakeholders of doelgroepen worden gefaciliteerd om effectief collectief te kunnen leren en kennis te delen op een manier die aansluit bij hun leerbehoeftes en mogelijkheden om te leren.

Om de positie en betekenis van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid af te bakenen, zijn in samenspraak met het ministerie van BZK en op basis van de oogst van de stakeholderconsultatie, de volgende uitgangspunten geformuleerd:

1. Het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid is geen landelijk programma specifiek voor kwetsbare buurten maar een netwerkomgeving voor, van en met iedereen die zich, met behulp van een lerende aanpak inzet om met gebiedsgerichte interventies de leefbaarheid en veiligheid van buurten en wijken te verbeteren.
2. Het begrip Leernetwerk verwijst niet naar een allesomvattende, centraal geleide organisatie maar naar een leerlandschap of leer-ecosysteem. Daarbinnen vindt kennisdeling en onderling leren plaats door uiteenlopende landelijke, regionale lokale leer- en kennisnetwerken, leer- en kenniskringen of leergemeenschappen.
3. Nieuws en informatie over bijeenkomsten en programma's die deel uitmaken van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid wordt aangeboden via [WijkWijzer](#), het online Kennisplatform Leefbaarheid en Veiligheid. Via dit platform kunnen gebruikers tevens hun (leer)vragen indienen.
4. Het Leernetwerk is vraaggericht opgezet. De kennis- en leervragen die leven bij de verschillende doelgroepen zijn eind 2020 opgehaald door middel van een uitvoerige stakeholderconsultatie. Deze leervragen zijn gebundeld in de Leeragenda (zie bijlage 1).

5. Nieuw te ontwikkelen leeraanbod is altijd maatwerk. De kennis- en leerbehoefte van de doelgroepen vormt het startpunt. Daarbij dient steeds de vraag te worden gesteld: op welk schaalniveau is het probleem zichtbaar en op welk schaalniveau ligt de oplossing?
6. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande leer- en kennisinfrastructuur in Nederland en deze wordt waar mogelijk ook benut voor het matchen van vraag en aanbod of het ondersteunen bij de ontwikkeling van nieuw leeraanbod.
7. Leren en kennisdelen ten behoeve van het ontwikkelen van handelingsperspectieven én het bijdragen aan lange termijn oplossingen voor taaie vraagstukken staat centraal.

4.2 Organisatie en functies van het Leernetwerk

Voor de ontwikkeling van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid wordt voorgesteld een coördinatieteam te formeren. Het coördinatieteam vervult in eerste instantie twee functies. Ten eerste het matchen van leer- en kennisvragen van doelgroepen van het leernetwerk met het bestaande aanbod en ten tweede het faciliteren van nieuw te ontwikkelen leeraanbod (met name rondom de vraagstukken die als inhoudelijke lacunes zijn benoemd). Daarnaast kan het leernetwerk nog twee andere functies vervullen. Een mogelijke derde functie is het zelf ontwikkelen en organiseren van leeractiviteiten vanuit het Leernetwerk. Een mogelijke vierde functie die het leernetwerk kan vervullen is leggen van verbindingen tussen bestaande (leer)netwerken.

Functie 1: Matchmaking tussen vraag leeraanbod

De matchmaking-functie ondersteunt bij een vraagstuk van een collectief of een organisatie. Om vraag en aanbod rond leer- en kennisvragen te kunnen matchen wordt overzicht geboden van bestaande leer- en kennisnetwerken. Het coördinatieteam biedt ondersteuning bij dit zoekproces door:

- Het aanscherpen van de leervragen en de leerbehoefte (wat, met wie, hoe, waar, hoe lang) en het koppelen van de vraag aan de *Leeragenda Leefbaarheid en veiligheid*.
- Het verbinden van de leervraag van de zoekende partij aan partijen met dezelfde of vergelijkbare leervragen en leerbehoefte(n).
- Matchen van vragen met bestaand aanbod: het helpen zoeken naar een geschikt bestaand aanbod en een passende leeromgeving.
- Het toevoegen van nieuw leeraanbod op het kennisplatform [WijkWijzer](#).

Het resultaat in deze vorm van ondersteuning is dat de leervraag is gematcht met bestaand leeraanbod oftewel de vraag te verbinden van wat er al is.

Functie 2: Ondersteunen bij het organiseren van een nieuw leernetwerk

Het coördinatieteam kan vanuit de expertise en het netwerk van de deelnemende consortiumpartners op verschillende manieren ondersteunen bij het ontwikkelen en opzetten van een passende leeromgeving of leernetwerk die nog niet bestaat maar waar wel behoefte aan is. De meest lichte vorm is initiatiefnemers helpen het zelf te doen. Een tweede, meer intensieve vorm, is het helpen opzetten van een leernetwerk. Bij het bepalen van wat nodig is om aan de gearticuleerde leerbehoefte te kunnen voldoen, kan het coördinatieteam ondersteuning bieden. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde:

- **Wat is de specifieke inhoudelijke leervraag én het gewenste leerresultaat?** Rond welke thema's en vraagstukken wil men leren en waar moet dit leren toe bijdragen?

- **Wie en wat heb je nodig om je leerdoel te realiseren?** Welke leer- en kennispartners zijn nodig om verder te komen met het betreffende leervraagstuk? In welke leer- of kennisnetwerken c.q. omgevingen worden al kennis en ervaringen gedeeld rond dit vraagstuk? Welke (organisatorische) randvoorwaarden moeten worden vervuld om te kunnen leren (tijd, geld, capaciteit? Welke organisaties hebben inhoudelijke expertise op dit vraagstuk en zouden kunnen helpen bij het uitvoeren van leeractiviteiten?
- **Hoe wil je leren, welke leervormen passen het beste bij je leervraag en de groep en schaalniveau waarbinnen je wilt leren behoeftes en manier(en) van leren kunnen we onderscheiden?** Wat is een passende leerstijl of zijn stijlen van deze doelgroep? Uit de inventarisatie weten we er zowel vraag als aanbod is in 'lichtere' c.q. eenvoudiger te organiseren vormen van leren (zoals inspiratiesessies en intervisie) als ook in meer complexere en intensievere manieren van leren (systematisch en systemisch).
- **Waar wil je leren: wat is de gewenste schaal waarop je wilt leren?** De keuze voor het gewenste schaalniveau hangt samen met het antwoord op bovenstaande vragen. We maken onderscheid tussen:
  - Drie schaalniveauniveaus: *lokaal*, *regionaal* en *landelijk*. Daarnaast kan op organisatieniveau (binnen de eigen praktijk) worden geleerd, bijvoorbeeld het bevorderen van integraal gebiedsgericht en domein overstijgend werken aan complexe opgaven.
  - Leren met vakgenoten c.q. 'gelijkgestemden' (andere actieve bewoners) of juist met een mix aan perspectieven vanuit verschillende disciplines (multi- en interdisciplinair leren, waarbij perspectieven vanuit verschillende disciplines worden gecombineerd).
  - Leren binnen het eigen domein of sector en *domein overstijgend of intersectoraal* leren.
  - *Horizontaal* en *verticaal* leren binnen of tussen domeinen; leren alleen op uitvoeringsniveau, beleidsniveau of bestuursniveau of leren met een mix van niveaus.

Deze vragen maken deel uit van een stappenplan dat ook behulpzaam is bij het verder inhoudelijk ontwikkelen en uitvoeren van nieuwe leeractiviteiten in een leernetwerk of andere vorm. Daarnaast wordt in dit stappenplan ook aandacht besteed aan borging en verspreiding van de opbrengsten van een leernetwerk. Voor de invulling van deze stappen en de rolverdeling daarin is afstemming nodig tussen het coördinatieteam en de partij die verantwoordelijk is voor de inhoudelijke invulling en begeleiding van het betreffende leernetwerk. Het coördinatieteam van het landelijk leernetwerk kan vanuit haar positie ook een belangrijke rol vervullen in het delen van opbrengsten uit leernetwerken en daarmee aan de impact en de doorwerking van een leernetwerk in de praktijk van de diverse doelgroepen.

4.3 Advies voor de implementatie van het Leernetwerk

1. **Richt een coördinatieteam in.** Dit team, dat kan worden bemenst door kennisexperts op het terrein van leefbaarheid en veiligheid en experts op het terrein van leren en ontwikkelen, draagt vanuit of in samenwerking met het kennisplatform Wijkwijzer zorg voor het functioneren van het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid. De condities en randvoorwaarden voor de opzet van het coördinatieteam dienen in overleg tussen het ministerie van BZK en de consortiumpartners vorm te krijgen.
2. **Organiseer financiering voor nieuw leeraanbod.** Het is wenselijk om duidelijkheid te scheppen in hoeverre toekomstige leertrajecten vanuit het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid kunnen worden gefinancierd.
3. **Borg de verbinding tussen het Leernetwerk en de activiteiten van kennispartners.** Om versnippering van het aanbod te voorkomen, is het wenselijk optimaal aan te sluiten bij

bestaande structuren. Dit kan door naast het coördinatieteam een regiegroep of adviesraad te formeren met leerexperts en vertegenwoordigers van lectoraten en kennisorganisaties. Een mogelijk aanknopingspunt vormen de regionale kennischakelfuncties die in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) worden uitgewerkt.

- 4. Zorg voor periodieke actualisering van de Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid.** De huidige leeragenda en het leeraanbod dat zichtbaar is via WijkWijzer, vormt een momentopname. Daarom dienen zowel de leerbehoefte als het overzicht van leeraanbod van tijd tot tijd geactualiseerd te worden.

4.4 Tot slot

Er is een groeiend besef bij de overheid, woningcorporaties, maatschappelijke organisaties dat een domein- en sector overstijgende aanpak nodig is om tot duurzame en vernieuwende oplossingen te komen voor taaie maatschappelijke vraagstukken. Dit wordt opnieuw onderstreept met de leerbehoefte zoals deze is opgehaald in deze inventarisatie van vraag en aanbod gericht op de gebiedsgericht aanpak van leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken waar sprake is van een opstapeling van vraagstukken.

De afgelopen jaren zijn al verschillende innovatieve samenwerkingen geïnitieerd vanuit overheid en maatschappelijke organisaties, denk bijvoorbeeld aan City Deals en kenniswerkplaatsen. Binnen dergelijke programma's zijn maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en de samenleving samen verantwoordelijk voor het ontwikkelen van nieuwe aanpakken. Ook voor het Leernetwerk Leefbaarheid en Veiligheid is het van belang de krachten (lees: geldstromen, denk- en doekracht) van uiteenlopende partijen te bundelen, met speciale aandacht voor de samenwerking tussen bottom-up initiatieven en institutionele partijen. Alleen zo kunnen overheden, maatschappelijke instellingen, corporaties, buurtmakers samen werken aan innovatieve toepassingen voor complexe maatschappelijke vraagstukken.

Bijlage 1: Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid

Zie pdf.

Bijlage 2: Overzicht bestaand leeraanbod

Zie pdf.

Bijlage 3: Voorstel voor leernetwerk

Zie pdf.

Bijlage 4: Geraadpleegde stakeholders

Tabel B4.1: Online bijeenkomsten: leeragenda getoetst en/of input opgehaald

Naam netwerk/organisatie	Bestuur	Beleid	Professionals	Bewoners	Overig
G40 fysieke pijler	•	•			
G40 themagroep Stedelijke Vernieuwing		•			
G40 sociale pijler		•			
G40 themagroep Veiligheid	•	•			
LPB Bestuur			•		
LPB Klankbordgroep			•		
LSA Bewoners				•	
Krachtproef (opbouwwerk)			•		
Landelijk Platform Professie Wijkagent (LPPW)			•		
Leerkring spoor 1 programma L&V		•			
Werkplaatsen sociaal domein lectoren themagroep lerende praktijken					•
Associate members Movisie		•	•	•	
Platform Buurtwijs			•		
Pharos			•		
M50 gemeenten		•			

Tabel B4.2: Individuele gesprekken: leeragenda getoetst en/of input opgehaald

Naam netwerk/organisatie	Bestuur	Beleid	Professionals	Bewoners	Overig
Wethoudersvereniging	•				
Coördinator corporatieaccount P31	•	•	•		
Aedes		•			•
Programma GezondIn		•	•		•
RONT management					•
BOA-expertisecentrum			•		•
Platform Stad en Wijk					•
Rebel Group					•
NLZVE/Vogelaar Academie				•	

Tabel B4.3: Input leeragenda verzameld d.m.v. uitvraag onder deelnemers aan online bijeenkomsten

Naam netwerk/organisatie	Bestuur	Beleid	Professionals	Bewoners	Overig
Bijeenkomst Werken aan leefbare wijken (P31)			•		
Bijeenkomst Wijkprofielen & buurtagenda's (P31 & Movisie)		•	•	•	

Tabel B4.4: Overzicht respondenten online survey t.b.v. inventarisatie bestaand leeraanbod

Naam netwerk/ organisatie	Functie
Active Citizenship	Community developer/ trainer
Avans Hogeschool	Lector
BRO	Senior adviseur, planoloog
Bureau Over-ons	Initiatiefnemer
CNME De Rollen	Coördinator
DOCK	Bestuurder
Eurus	Eigenaar/partner
Fietsanders en Sociom	Sociaal werker
Fontys Hogeschool Sociale Studies	Docent/praktijkgericht onderzoeker
Gemeente [naam onbekend]	Wijk coördinator
Gemeente [naam onbekend]	Wijkmanager
Gemeente [naam onbekend]	Gebiedsmanager
Gemeente [naam onbekend]	Beleidsontwikkelaar
Gemeente Breda	Teamleider wijkgericht werken
Gemeente Dronten	Beleidsadviseur zorg en veiligheid
Gemeente Ede	Gebiedsmanager veldhuizen - kernhem
gemeente Eindhoven	Onderzoeksadviseur
Gemeente Etten-Leur	Adviseur bestuur en directie
Gemeente Groningen	Project-procesmanager
Gemeente Groningen	Indicatiesteller
Gemeente Groningen	Trainee gebiedsgericht werken/democratische vernieuwing
Gemeente Groningen	Sr. Concernadviseur Strategie
Gemeente Groningen	Raadslid
Gemeente Haaksbergen	Coördinator wijkgericht werken
Gemeente Leidschendam-Voorburg	Gebiedsregisseur
Gemeente Meierijstad	Buurtadviseur
Gemeente Oss	Wijkcoördinator voor wijk en kernen
Gemeente Rotterdam	Projectcoördinator WGW
Gemeente Utrecht	Strategisch adviseur Wijken

Gemeente Venlo	Procesmanager
Gemeente Weert	Regisseur wijkgericht werken
HAN university of Applied Sciences	Senior onderzoeker
Hanzehogeschool	Hogeschooldocent
Hanzehogeschool Groningen	Lector Gezonde Stad
Het CCV	Adviseur
Het Danspaleis	Community builder
Hisa	Gebieds- communicatieadviseur
Hogeschool Inholland	Lector
Hogeschool Inholland	Docent-Onderzoeker Empowerment & Professionalisering
Hogeschool Utrecht	lector Kennisanalyse Sociale Veiligheid
Hogeschool Utrecht	Senior Onderzoeker
Hogeschool van Amsterdam	Lector Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken
Hogeschool van Amsterdam (BOOT)	Projectleider/docent
Hogeschool Van Hall Larenstein	Hogeschool hoofddocent
hogeschool Windesheim	Lector Gezonde Samenleving
HvA	Lector
HvA	Programmaleider Goed Georganiseerd Onderwijs
HvA	onbekend
Incluzio	Opbouwwerker
Invisor Kenniscentrum voor Ruimtelijke Analyse	Directeur
KCWO	consulent en adviseur
Kenniswerkplaats Leefbare Wijken Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam	Academic researcher
Mark Verhijde Advies en Projecten	Eigenaar / adviseur
Marketresponse	Principal Consultant wonen, vastgoed en de leefomgeving
Ministerie van BZK	Beleidsadviseur
Movisie	Programmaleider sociale basis
Nationale Politie	Adviseur, netwerker en verbinder v
NCJ	Adviseur
Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Adviseur
Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Adviseur
Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Adviseur
OrganiVerde	Initiatiefnemer, onderzoeker, ontwikkelaar
Parnassia	Sociaal psychiatrisch casemanager
Parochie	Mede-coördinator
Participie Delft	Sociaal werker

Patrimonium woonservice	Adviseur Beleid en expertiseontwikkeling
Platform Stad en Wijk	Coördinator
Raad voor Volksgezondheid en Samenleving	Senior adviseur
Raad voor Volksgezondheid en Samenleving	Senior adviseur
RIGO Research en advies	Senior onderzoeker
Rijksuniversiteit Groningen	Projectleider WIJS (Wijk Inzet door Jongeren en Studenten)
Rochdale	Wijkbeheerder
Rode Wouw	Eigenaar - Directeur
Saxion	Associate lector (Jeugd)
Security Support	Eigenaar
Smederijen van Hoogeveen	Gebiedsregisseur
Sociaal Werk De Schans	Buurtwerker
Sociotext, soms voor Avans	Adviseur, onderzoeker, schrijver of redacteur
Stichting Beter voor Elkaar	Bestuurder
Stichting Boogh	Coördinator Mantelzorg Match en Bijzondere Vrijwilligers
Stichting Welzijnswerk Hoogeveen	Opbouwwerker
UMCG en gemeente Groningen	Onderzoeker
Veilig thuis	Maatschappelijk werk
Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	Adviseur crisisbeheersing
Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Adviseur strategie en beleid
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	Adviseur
Vilans	Directeur Leren, Innoveren en Onderzoek
Wageningen University & Research / David Postma zzp	Adviseur en trainer
Welzijn Barneveld	Leidinggevende
Welzijn Noordwijk	Sociaal makelaar
Welzijnsorganisatie	Teamcoach integrale wijkteams
WIJ GRONINGEN	Woordvoerder/communicatieadviseur
WIJ Groningen (sociaal domein)	Stagiair
Woningcorporatie	Projectleider Leefbaarheidsfonds
Woningstichting Wierden en Borgen	Woonconsulent
Woonbron	Adviseur Vastgoedsturing
www.werkenmetnetwerken.nl	Initiatiefnemer - partner
MBO Zadkine Veiligheidsacademie	Strategisch Accountmanager
Zelfstandig onderzoeker	Zelfstandig onderzoeker
Zelfstandig	Zelfstandig strateeg
Zuijderwijk Stadssociologie	Hoofdonderzoeker & accountmanager